

Cambridge  
Elements  
Philosophy of Religion

God and Morality

Anne Jeffrey

خوانش کتاب

# « خدا و اخلاق »

اثر آنه جفری

جلسه‌ی دوم،

دهم فوریه‌ی ۲۰۲۲ میلادی،

بیست و یک بهمن ۱۴۰۰ خورشیدی،

کلاب‌هاوس « حلقه‌ی دیدگاه نو »

ياسر ميردامادی

# دورنمای بحث

➤ خلاصه‌ی بحث نشست پیش

➤ تبیین «به‌ترین تبیین»

➤ به‌ترین تبیین از اخلاق چیست؟

➤ تبیین خداپاورانه از هستی‌شناسی اخلاق و بررسی آن

➤ دفاع از عینیت‌گرایی اخلاقی و تبیین خداپاورانه از آن

➤ نظریه‌ی خطا علیه وجود ارزش‌های عینی اخلاقی

➤ استدلال غرابت به سود نظریه‌ی خطا و نقد آن

# خلاصه‌ی بحث نشست پیش

- در نشست پیش گفتیم که کتاب «خدا و اخلاق» جلدی از مجموعه‌ی «بن‌مایه‌های فلسفه‌ی دین» است که انتشارات کمبریج تا کنون ۲۹ جلد از این مجموعه را منتشر کرده است.
- نویسنده‌ی آن خانم آنه جفری، استاد فلسفه‌ی دانشگاه بیلور در آمریکا است.
- کتاب، دو ایده‌ی اصلی دارد:
- ۱. خداباوری تبیین به‌تری از هستی‌شناسی، معرفت‌شناسی و روان‌شناسی اخلاق به دست می‌دهد.
- ۲. در انتخاب میان خداباوری حداکثری یا حداقلی، خداباوری حداکثری تبیین به‌تری به دست می‌دهد، به طوری که خداباوری حداقلی ترجیح چندانی به تبیین‌های غیر خداباورانه ندارد.
- خداباوری حداقلی، قدر مشترک میان صفات خدای ادیان ابراهیمی است (قادر مطلق، عالم مطلق، خیرخواه محض) اما خداباوری حداکثری صفات مازادی مثل وحی فرستی، عقاب و ثواب‌بخشی در جهان پس از مرگ برای خدا قائل است.

## تبیین «بهترین تبیین» – ۱

➤ بحث ما این جا در بهترین تبیین از اخلاق است. اما بگذارید اول قدری در مفهوم کلیدی «بهترین تبیین» درنگ کنیم و بدین سان جعبه ابزار مفاهیم کلیدی مان را باز کنیم.

➤ استنباط بهترین تبیین (Inference to the best explanation) عبارت است از روند انتخاب فرضیه یا نظریه‌ای که داده‌های موجود را به‌تر توضیح می‌دهد.

➤ بهترین تبیین، هم در زندگی روزمره به کار می‌رود، هم در فلسفه و نیز بسیاری از فیلسوفان علم می‌گویند که این روش، سنگ بنای روش‌شناسی علم است.

## تبیین «به‌ترین تبیین» - ۲

➤ مثال روزمره برای به‌ترین تبیین:

➤ در فصل بارانی کسی از بیرون وارد خانه می‌شود در حالی که چتر و چکمه‌هایی خیس دارد.

➤ می‌توان گفت به‌ترین تبیین از مجموعه‌ی داده‌ها (فصل بارانی، چتر و چکمه‌ی خیس کسی که از بیرون وارد خانه شده) این است که بیرون باران می‌بارد.

➤ در به‌ترین تبیین، بحث بر سر تبیین منطقی نیست بلکه بر سر محتمل‌ترین تبیین مجموعه داده‌های صادق از میان تبیین‌های بدیل است.

## بهترین تبیین از اخلاق چیست؟

- نزاع بر سر بهترین تبیین از اخلاق، در سه سطح قابل طرح است:
- ۱. بهترین تبیین از ارزش‌ها، الزام‌ها و قوانین اخلاقی چیست؟
- ۲. بهترین تبیین از معرفت اخلاقی چیست؟
- ۳. بهترین تبیین از هنجارمندی اخلاق ( چرا باید اخلاقی بود ) چیست؟

# تبیین خدا باورانه از هستی‌شناسی اخلاق

➤ صورت‌بندی کلی استدلال به سود تبیین خدا باورانه از هستی‌شناسی اخلاق:

➤ ۱. پدیده‌ی اخلاق عینی (ارزش‌ها، الزامات یا خیر) وجود دارد که نیازمند تبیین هستی‌شناختی است.

➤ ۲. بهترین تبیین (یا تنها تبیین موفق از) عینیت این پدیده آن است که خدا آن را پدید آورده است.

➤ نتیجه: خدا بهترین تبیین هستی‌شناختی از پدیده اخلاق عینی است.

## بررسی تبیین خداپاورانه از هستی‌شناسی اخلاق

عینیت‌گرایی اخلاق شرط لازم تبیین خداپاورانه از هستی‌شناسی اخلاق است.

عینیت‌گرایی اخلاق یعنی گزاره‌های اخلاقی اولاً صدق و کذب‌پذیر اند و ثانياً صدق و کذب آن‌ها وابسته به امیال فرد یا توافق جمع نیست، بلکه وابسته به امری مستقل از امیال فرد یا توافق جمع است.

این‌که آن «امر مستقل» چیست، محل اختلاف نظر است.



# دفاع از عینیت گرایی اخلاق

- استدلال به سود عینیت گرایی اخلاق :
- استدلال بر اساس پدیدارشناسی اختلاف نظر اخلاقی .
- شهود قوی‌ای وجود دارد پشت این رأی که اختلاف نظر اخلاقی جنس متفاوتی دارد از اختلاف نظر بر سرِ مثلا رنگ دلخواه و غذای خوشمزه .
- به‌ترین تبیین از این « تفاوت جنس » آن است که اختلاف نظر اخلاقی اختلاف بر سر امر عینی است اما اختلافاتی مثل رنگ دلخواه و غذای خوشمزه اختلاف بر سر امر ذهنی است .

# دفاع از تبیین خدا باورانه‌ی اخلاق عینی

- چرا اخلاق عینی را ریشه در منافع نوع بشر ندانست؟ برای آن که در این صورت گرفتار پدیده‌ای می‌شویم که به آن «نوع‌زدگی» (speciesism) می‌گویند، دیدگاهی که تنها برای نوع انسانی حقوق قائل است و برای حیوانات غیر انسانی حقوقی قائل نیست.
- پس از فاجعه‌ی جنگل‌سوزی برزیل امروزه حتی از حقوق جنگل‌ها سخن به میان می‌آید.
- برخی پژوهش‌های اولیه از احساس داشتن گیاهان سخن به میان می‌آورد.

## استدلال علیه وجود داشتن ارزش‌های عینی اخلاقی

➤ «نظریه‌ی خطا» (Error theory) که ابتدا از سوی جی. ال. مگی پیش‌نهاد شد و اخیراً هم فیلسوفی به نام جاناس اولسون از آن دفاع می‌کند می‌گوید تمام گزاره‌های اخلاقی کاذب اند. زیرا چیزی در جهان وجود ندارد که این گزاره‌ها را صادق کند.

➤ اگر نظریه‌ی خطا صادق باشد آن‌گاه ارزش‌ها، الزام‌ها یا خیر عینی‌ای وجود ندارد که نیاز به تبیینِ خداپاورانه یا غیر آن داشته باشد.

# استدلال غرابت به سود نظریه‌ی خطا

- استدلال به سود نظریه‌ی خطا بر اساس استدلال غرابت (Queerness argument):
- اگر ارزش‌های عینی اخلاقی وجود داشته باشند، دلایل مطلق (مستقل از خواسته‌ها و نیازهای ما) برای انجام امور وجود خواهند داشت.
- اگر چنین دلایل مطلق وجود می‌داشتند چیزهای عجیب و غریبی می‌بودند.
- اما چیزی در جهان به جز خواسته‌ها و نیازهای عادی ما وجود ندارند و دلایل عجیب و غریب وجود ندارند.
- لذا دلایل مطلق برای کنش یا وازنش وجود ندارند.
- پس، ارزش‌های عینی اخلاقی وجود ندارند و در نتیجه گزاره‌های حاوی ارزش‌های عینی اخلاقی کاذب اند.

# نقد استدلال غرابت

- ▶ طرفداران استدلال غرابت یک توضیح به ما بده کار اند: منظور از «غرابت متافیزیکی» چیست؟
- ▶ احتمال یک – اگر بگویند هر تبیین نا-طبیعی باورانه‌ای عجیب و غریب است که این مصادره به مطلوب است.
- ▶ احتمال دو – اگر بگویند منظور از غرابت متافیزیکی، منحصر به فرد بودن است، آن گاه شماری از رخ داده‌های فیزیکی مثل مه‌بانگ هم منحصر به فرد اند، اما این امر گزاره‌های حاوی آن رخداد را کاذب نمی‌کند.
- ▶ احتمال سه – معقول‌ترین تفسیر از «غرابت متافیزیکی» آن است که آن را به معنای اصل اُکام بگیریم: «بدون آن که ضرورتی داشته باشد، به جهاز عالم نیفزا» یا «نظریه هر چه ساده‌تر، احتمال صدق آن بیشتر».
- ▶ اما احتمال تبیین اخلاق با فرض نظریه‌ی خطا بالاتر از احتمال تبیین اخلاق با فرض عینیت‌گرایی نیست، در حالی که این نظریه، اخلاق عینی را مجموعه‌ی تهی می‌داند ولی قبول دارد که ارزش‌های اخلاقی اگر وجود داشته باشند، عینی اند.